

Pénzügyi intézményrendszer Magyarországon 2019

DOI 10.35511/978-963-334-336-4

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

Sopron, 2019

Szerkesztők:

Kovács Tamás, Szóka Károly, Varga József

Szakmai lektor:

Parragh Bianka

Szerzők:

Baranyi Aranka
Bartók János
Fóriánné Horváth Margit
Für István
Gál Veronika Alexandra
Gulyás Éva
Hegedűs Mihály
Kómár András
Kovács Róbert
Kovács Tamás

Moizs Attila
Parádi-Dolgos Anett
Pataki László
Sipiczki Zoltán
Szarka Gábor
Szóka Károly
Tatay Tibor
Tóth Gergely
Varga József
Végh Richárd

Nyelvi lektor: Tompáné Székely Zsófia

Technikai szerkesztő: Horváthné Józsa Ágnes

A könyv a Soproni Egyetem és a Magyar Nemzeti Bank közötti együttműködés keretében, a Magyar Nemzeti Bank támogatásával készült.

Kiadja: Soproni Egyetem Kiadó

9400 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.

Felelős kiadó: Dr. Alpár Tibor László kutatási és külügyi rektorhelyettes

© Soproni Egyetem Kiadó

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.

Felelős vezető: Simon László vezérigazgató

ISBN 978-963-334-335-7 (nyomtatott)

ISBN 978-963-334-336-4 (elektronikus)

DOI 10.35511/978-963-334-336-4

Minden jog fenntartva.

18. Az OBA, a BEVA és a Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja működésének jellemzői

18.1. Nemzetközi kitekintés

A betétesek bankcsőd esetén pánikhelyzetet idézhetnek elő, amely az egész ország bankrendszerét és gazdaságát recesszióba taszíthatja (Baranyi – Széles, 2010).

Erre volt példa az Egyesült Államokból kiinduló nagy gazdasági válság, így nem véletlen, hogy a világ első betétbiztosítási rendszerét itt hozták létre 1933-ban. A Federal Deposit Insurance Company (FDIC) volt az, amely lefektette a betétbiztosítási rendszer alapvető szabályait (Kenesey et al., 2017).

1994 óta létezik az Európai Unió irányelv, amely előírja a tagállamoknak, hogy – ha addig nem lett volna – hozzanak létre betétbiztosítási alapot. Az akkor megalkotott direktíva harmonizálta a tagállamok betétbiztosítási szabályait, meghatározta a betétesek védelmére vonatkozó legfontosabb irányelveket, de a közelmúltig nem tartalmazott ezen felül túl sok konkrétumot az EU-s szabályozás.

Az is mindegy volt, hogy az alap vagyonát előre gyűjtik össze a hitelintézetek (ex ante), vagy utólag, amikor már kiderült, hogy baj van (ex post rendszer). Ez utóbbi rendszert alkalmazta például Németország, Ausztria és az Egyesült Királyság is (Bakó, 2016).

Az Európai Bizottság 2015-ben azt a javaslatot tette, hogy 2024-ig hozzanak létre egy európai szintű betétbiztosítási rendszert, vagyis egy olyan közös alapot (EDIS), amely összekapcsolná a nemzeti betétbiztosítási rendszereket. Az alapot a bankok finanszíroznák több éven át, egészen addig, amíg az alap rendelkezésére álló összeg el nem éri az 55 milliárd eurót. Ez a közös rendszer Európa-szerte számlánként 100 000 euró összegig biztosítaná a bankbetéteket, de csak akkor, ha az adott nemzeti alap forrásai már kimerültek. Az európai betétbiztosítás lenne az utolsó pillére az úgynevezett bankunióknak, amelynek az a célja, hogy biztonságosabbá tegye a bankszektor (Széles – Baranyi, 2016).

Az EDIS csak az eurózóna tagállamai részére lenne kötelező, a saját pénznemet használó EU-tagállamok önkéntesen csatlakozhatnak.¹

Az Európai Parlament és a Tanács még nem döntöttek a tervekről.

Az Európai Parlament és az Európa Tanács betétbiztosítási rendszerekre vonatkozó irányelve szerint minden tagállamban működni kell legalább egy betétbiztosítási rendszernek (Tóth, 2015).

Megjegyezzük, hogy az *Európai Unión belül a betétbiztosítás kötelező szolgáltatási minimumát Unió előírás rögzíti.*

Mind globálisan, mind pedig Európában a betétbiztosítás sikerességét fémjelzi, hogy az utóbbi időben, Görögország és Ciprus kivételével, a bankokból való pénzkimenekítések még a gyakoribbá vált bankcsődök ellenére sem váltak általánossá. Ez jelentős részben annak köszönhető, hogy a betétbiztosítás intézményrendszere a kritikus helyeken és időben helyt tudott állni, avagy a betétesek elhitték, hogy szükség esetén képes hatékonyan ellátni a feladatát, így a betétbiztosítás ismereti szintje és társadalmi elfogadottsága elegendő volt ahhoz, hogy a pánikhatások elmaradjanak. Ez jelentős bizalmi tőkére utal (Kovács, 2018).

18.2. A hazai betétbiztosítási rendszer jellemzői

A kétszintű bankrendszer 1987. évi létrejöttét közvetlenül követően hazánkban nem jött még létre azonnal a betétvédelem intézményesített formája.

1993-ig a lakossági betéteket és a devizabetéteket az állam garantálta.

Hazánkban az **Országos Betétbiztosítási Alapot (OBA)** 1993-ban betétgyűjtésre felhatalmazott pénzügyi intézmények hozták létre, s a továbbiakban is ők teremtik elő az Alap vagyonát. Az Alap létrehozásáról az 1993. évi XXIV. törvény rendelkezett, az OBA működésével kapcsolatos előírásokat jelenleg a 2013. évi CCXXXVII. törvény (Törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról, a továbbiakban Hpt.) X. fejezete tartalmazza.

A betétbiztosítás összességében hasonlóan működik a hagyományos biztosítási tevékenységhez, hiszen mindkét esetben az adott kockázatközösség befizetéseket teljesít a biztosítás tárgya kapcsán, a biztosító pedig a felhalmozott va-

¹ www.consilium.europa.eu

gyonból fizeti ki a károsultakat. A kettő közti különbség, hogy míg a biztosító profitot realizál, addig a betétbiztosító közérdeket szolgál non-profit szervezetként (Kenesei, 2015).

Betétet csak hitelintézet fogadhat el, a magyarországi székhelyű hitelintézetek kötelesek csatlakozni a magyar betétbiztosítás rendszeréhez (OBA tagok). A hitelintézetek közé tartoznak a bankok, takarékszövetkezetek, hitelszövetkezetek, lakás-takarékpénztárak. Az OBA betétbiztosítási szolgáltatása tehát csak a tagintézeteire, valamint ezek külföldi fiókjaira terjed ki, de ez utóbbiakra csak akkor, ha az adott ország szabályai ezt lehetővé teszik.

A hitelintézetek számára az OBA-hoz való csatlakozás tehát kötelező, ez alól kivételt csak harmadik országnak hazánkban létesített fióktelepe képez, amennyiben rendelkezik az Európai Parlament, illetve az Európa Tanács 2014/49/EU számú irányelvének megfelelő egyenértékű betétbiztosítással. (Önkéntes alapon még ez esetben is csatlakozhat az OBA-hoz.)

Az OBA önálló jogi személynek minősül, amely nonprofit módon gazdálkodik. Jogállásának specialitásai közé tartozik, hogy nem minősül társaságnak, ugyanakkor költségvetési intézménynek sem. Ellenőrzését az Állami Számvevőszék végzi, adófizetésre nem kötelezett. Rendelkezésre álló pénzeszközeit csak a betétesek kártalanítására használhatja fel, illetve a szabad pénzeszközeiből állampapírokat vásárolhat. Az Állami Számvevőszék az ellenőrzési tapasztalatairól az Országgyűlésnek köteles beszámolni.

Az Országos Betétbiztosítási Alap létrehozásának alapvető célja az volt, hogy a pénzügyi intézmények esetlegesen felmerülő megoldhatatlan likviditási problémái esetén elsődlegesen a pénzügyekben kevésbé járatos kis betétesek pénze – legalábbis bizonyos összeghatárig – biztosított legyen, esetleges bankváltás esetén a tovagyrúzó hatások („dominó effektus”) mérsékelhetővé váljanak, s ezen keresztül a pénzügyi rendszer stabilitása biztosítható legyen.

Az OBA legfontosabb **feladata** napjainkban is az, hogy bankcsőd esetén a felhalmozott vagyonából **kártalanítsa** a betéteseket, s ezáltal megakadályozza, hogy a bankrendszerrel szembeni bizalmatlanság bankcsődök sorozatához vezessen.

Az Országos Betétbiztosítási Alapot egy hét tagú független igazgatótanács irányítja, amelyben képviselői útján a hazai pénzügyi világ szinte valamennyi szereplője képviselteti magát.

Az OBA tagintézményeinek a csatlakozásukkor egyszeri csatlakozási díjat kell fizetniük, s e mellett az OBA tagjai évi rendszerességgel befizetéseket kötelesek teljesíteni az Alapba („éves tagdíj”). A csatlakozási díj a csatlakozni kívánó pénzügyi intézmény jegyzett tőkéjének fél százaléka. Az éves rendszeres tagdíj két komponensből áll össze: **alapidíjból, valamint kockázat alapú változó díjből.** A kockázat alapú díj megállapítása során a következőkre kell figyelemmel lenni: a hitelintézet tőkehelyzete, likviditási és finanszírozási helyzete; a hitelintézet eszközeinek a minősége; a hitelintézet egyéb kockázati mutatói, stratégiai terve és üzleti modellje.

Amennyiben egy hitelintézet olyan kockázatos tevékenységet folytat, amely indokolja az emelést, akkor az OBA növelheti a hitelintézet által a tárgyév során fizetendő díjat. Ennek megtörténte előtt azonban véleményt kell kérnie jegybanki feladatkörében az MNB-től és a Felügyeletről, valamint biztosítania kell a hitelintézet számára az észrevételezés jogát.

Amennyiben az OBA a kártalanítási kötelezettségének teljesítése érdekében kölcsönfelvételre, illetve kötvény kibocsátásra kényszerül, akkor ezek visszafizetésének (törlesztésének) érdekében rendkívüli fizetési kötelezettséget is előírhat a tagintézetek felé. A rendkívüli fizetési kötelezettség éves mértéke azonban nem haladhatja meg a díjfizetési alap fél százalékát. Ez alól egyetlen esetben lehet kivételt tenni, mégpedig akkor, ha az OBA által felvett kölcsön vagy az általa kibocsátott kötvény összege meghaladja a kártalanítási kötelezettségének hatálya alá tartozó betétállomány (biztosított betétállomány) 0,8 százalékát. Ez esetben a Felügyelet jóváhagyásával magasabb összegű befizetéseket is elő lehet írni (Hpt.).

Természetesen nem elvárható – és nem is lenne racionális –, hogy az egyes országok betétbiztosítóinak vagyona elérje, vagy akár csak megközelítse az általuk biztosított betétek összértékét. A betétbiztosítási rendszerekről szóló Európai Unió irányelv (az Európai Parlament és a Tanács 2014/49/EU irányelve) 2024-re várja el, hogy a betétbiztosítók vagyona elérje a biztosított betétállomány 0,8 százalékát.

Az Alap az összegyűlt vagyonból és annak hozamából látja el a feladatait. Az Alap a rendszeres befizetéseken túl – a betétesek kártalanítása céljából, mint ahogy az előzőekben tárgyaltuk – rendkívüli befizetési kötelezettséget is előírhat a tagjai számára, s ezen túlmenően **kormánygaranciával biztosított hitelt**

is felvehet, illetve kötvényt bocsáthat ki. Ebből adódóan a jogosult ügyfelek kártalanításának nem lehet anyagi akadálya.

Az **OBA működésének lényege** a következőképpen foglalható össze:

A hitelintézetek fizetéseképtelensége esetén kártalanítást fizet a **névre szóló betétek után.** (Névre szólnak azok a betétek tekinthetők, amelyek tartalmazzák a betétes adatait. A pénzmosás elleni küzdelem egyik eszközeként hazánkban 2001. december 19. óta csak névre szóló betéteket lehet elhelyezni, de találhatók az intézményrendszerben – természetesen nem jelentős mennyiségben még – 2001 előtt elhelyezett, s nem nevesített betétek is.) Fontos azonban tudni, hogy nem minden névre szóló befektetésre vonatkozik az OBA garanciája. Például a részvények is lehetnek névre szólók, még sincs rájuk garancia, mivel nem minősülnek betétjellegű terméknek.

A törvény a **kifizetés (kártalanítás) felső határát jelenleg 100 000 euróban határozza meg az EU-s irányelvnek megfelelően.** Mivel a kifizetés Magyarországon forintban történik, így az átszámítást a kártalanítás kezdő időpontját megelőző napon érvényes devizaárfolyamon kell elvégezni. A devizabetétesek kártalanítása is hazai fizetőeszközben történik az előzőekben ismertetett árfolyamon. A kifizetés maximált összege a banknál elhelyezett betétekre és azok kamataira együttesen vonatkozik. Ha tehát például a betétesnek az adott hitelintézetnél elhelyezett folyószámlájának, lekötött betéteinek, illetve bank által kibocsátott forrásgyűjtési célú értékpapírjainak együttes összege eléri, vagy meghaladja a 100 000 eurót (illetve annak forintra átszámított értékét), akkor már az időarányos kamat nem kerülhet kifizetésre. (Természetesen a 100 000 euró forint értékét meghaladó betéti összeg sem.) **A betétbiztosításnál jelenleg önrészt nem kötnék ki.** A betétesek ugyanazon hitelintézetnél elhelyezett forint és devizabetétei összevonásra kerülnek s együttesen vonatkozik rájuk a kifizetési összesség.

Nézzünk a fentiekre egy példát:

Egy magánszemélynek egy adott hitelintézetben van 15 500 000 forintnyi lekötött forintbetéte, valamint 50 000 eurónyi devizabetéte. A lekötés időtartama alatt a hitelintézet fizetéseképtelenné válik. A fizetéseképtelenné válásig megszolgált időarányos kamat a forintbetét esetében 500 000 forint, a devizabetét esetében pedig 600 euró volt. A kártalanítás kezdő időpontját megelőző napon érvényes devizaárfolyam 320 HUF/EUR. Mekkora kártalanításra számíthat a betétes?

Az 50 000 euró forintra átszámított értéke: 16 000 000 forint. A 100 000 eurós kártalanítási összeghatár 32 000 000 forintnak felel meg ebben az esetben. Ez azt jelenti, hogy a befektetett tőkét (15 500 000 forint + 16 000 000 forint), valamint a forintbetéten realizálódott kamatot kártalanításként megkapja az ügyfél, de ezzel kimerítette a kártalanítás összeghatárát, s így a devizabetéten realizált kamattól már elesik.

A kártalanítási összeghatár egyébként az OBA létrehozását követően hosszú időn keresztül csak 1 millió forint volt, amelyet később 3 millió forintra emeltek. Az Európai Unió csatlakozásával egy időben, tehát 2004. május 1-jétől ez a kártalanítási összeghatár 6 millió forintra emelkedett. Ugyanettől az időponttól kezdődően került bevezetésre a betétes önrész intézménye. Egy esetleges betétbefagyás esetében végbemenő kártalanítás során ez a következőt jelentette: 1 millió forintos összeghatárig a befagyott betét összegének 100 százalékát, afölött viszont csak 90 százalékát fizette volna ki az OBA, de maximum betétesenként és hitelintézetenként 6 millió forintot.

2008 októberében – a pénzügyi-gazdasági válság hatására – a kártalanítási összeghatárt 13 millió forintra emelték, s ezzel párhuzamosan megszüntették a betétes önrészt is. A bankokba vetett bizalom erősítése érdekében a 13 millió forint fölötti betéti összegekre az állam vállalt garanciát. 2009-ben a kártalanítási összeghatárt – mint korábban említettük – 50 000 eurónak megfelelő forint összegre módosították. **A 100 000 eurónak megfelelő összeghatárt 2011. január elsejétől vezették be.**

Fontos megemlíteni, hogy törvényben meghatározott speciális esetekben ezt az értékhatárt meghaladón további, legfeljebb 50 000 euró összeghatárig is fizethető kártalanítás.

Ilyen, a kártalanítás általános értékhatárát meghaladó kifizetésre jogosultak azok a természetes személyek, akiknek betétje:

- lakáseladás vételárából,
- lakásbérleti jog vagy lakáshasználati jog eladásából származó vételárból,
- munkaviszony megszűnéséhez vagy nyugdíjhoz kapcsolódó juttatásból,
- biztosítási összegből vagy
- bűncselekmény áldozatainak vagy tévesen elítélteknek járó kártérítésből áll.

Ennek a magasabb összegű biztosítottágnak azonban feltétele, hogy az összeget a hitelintézetnél a kártalanítás kezdő időpontját megelőző 3 hónapban elkülöní-

tett számlán helyezték el, s az eredetét igazolni kell (pl. 30 napnál nem régebbi ingatlan adásvételi szerződéssel, 30 napnál nem régebbi munkáltatói igazolással, a biztosító 30 napnál nem régebbi igazolásával).

A biztosítás minden hitelintézetre külön-külön érvényes. Ha tehát egy betétes több hitelintézetnél helyez el betéteket, akkor mindenhol biztosítottá válik az előzőekben említett összeghatárig.

A következőkben tekintsük át, hogy kikre vonatkozik az OBA garanciája. Néhány kivételtől eltekintve az OBA által nyújtott védettség mindenkire vonatkozik, aki Magyarországon hitelintézetben, névre szólóan betétet helyez el, illetve 2003. január elsejét követően bank által kibocsátott kötvényt, vagy letéti jegyet vásárol. Ez a lehetőség csak a 2015. július 2-ig kibocsátott banki értékpapírokra vonatkozik. (Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a nem banki kibocsátású kötvényekre az OBA garanciája nem vonatkozik.) A garancia kiterjed például a magánszemélyekre, a vállalkozásokra, az egyesületekre, az alapítványokra és az ügyvédi letéti számlákra is. Természetesen az OBA garanciája kiterjed a magyarországi székhelyű hitelintézetek külföldi fiókjaiban elhelyezett betétjellegű termékekre is. Ezzel kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy ilyen esetben a kártalanítás nem forintban, hanem a fióktelep országának devizanemében történik.

Hasznos tudni, hogy az egyéni vállalkozó elkülönül a magánszemélytől, tehát a magánszemélyként elhelyezett betéteire és az egyéni vállalkozásának számláira és betéteire külön-külön érvényes a 100 000 eurónak megfelelő értékhatár.

Ugyanakkor nem vonatkozik OBA védettség például a 150 000 eurónál nagyobb éves költségvetésű önkormányzatok, a biztosító társaságok, illetve a befektetési alapok által elhelyezett betétekre.

Hasonlóképpen nem terjed ki az OBA garanciája a költségvetési szervek, a pénzügyi intézmények, a befektetési szolgáltatók és a magánnyugdíjpénztárak betéteire sem.

Az OBA által nyújtott védettség mindig a betét tulajdonosára vonatkozik, tehát a meghatalmazott nem élhet vele.

A bankok rendszeresen kínálnak olyan megtakarítási formákat is, amelyekre nem vonatkozik az OBA általi védettség. Ebbe a körbe sorolhatók például a zártvégű és a nyílt végű befektetési alapok befektetési jegyei, vagy az önkéntes

nyugdíjpénztári megtakarítások, esetleg a szövetkezeti részjegyek. A megtakarítások elhelyezése előtt a megtakarítóknak éppen ezért tájékozódniuk szükséges a megtakarítás védettségével kapcsolatban.

E tekintetben 2012-ig segítséget jelentett az ún. Betétregiszter felhasználása. A Betétregiszter tartalmazta az OBA tagintézetek által forgalmazott (vagy korábban forgalmazott, de még visszaváltható), az Alap általi biztosítási védelemben részesülő valamennyi betéti konstrukciót. 2012 óta az ügyfelek az adott termék biztosítottságának tényét a banki tájékoztató anyagon elhelyezett **fogyasztóvédelmi embléma** segítségével ellenőrizhetik.

2011-ben került bevezetésre az ún. **Konzolidált Biztosított Betét** (KBB) mutató fogalma. Ha egy betétes tudni szeretné, hogy az egyes hitelintézeteknél elhelyezett megtakarításának összege belül esik-e a 100 000 eurós összeghatáron, akkor tájékoztatást kérhet erre vonatkozóan a szolgáltatójától.

A KBB adat azt mutatja meg, hogy az OBA egy ügyfél egy hitelintézetben tartott összesen mennyi megtakarítását biztosítja (bankbezáras esetén ennyit fizet az OBA az ügyfélnek). Amennyiben e mutató értéke 100 százalék, akkor a teljes megtakarítás állomány élvezi az OBA védettséget, amennyiben kevesebb, mint 100 százalék, akkor van a megtakarítás állományon belül nem biztosított hányad is. A KBB adataira vonatkozó információ – a betétes kérésének megfelelően – rendelkezésre bocsátható postai, vagy elektronikus úton, illetve a hitelintézeti fiókban személyes átadással. A hitelintézetek ezt az információt évente egy alkalommal ingyenesen kötelesek az ügyfél rendelkezésére bocsátani, amennyiben igényt tart rá. (OBA Iránytű a betétbiztosításhoz)

Ha egy betétes kevesellné a 100 000 eurónak megfelelő védettséget, akkor a következő megoldások közül választhat:

- Betéteit nem egy hitelintézetnél helyezi el, hanem több hitelintézetnél, így **hitelintézetenként külön-külön érvényesíthető a 100 000 eurós kifizetési határ.**
- A másik lehetőség, hogy egy hitelintézetnél, helyeznek el betétet, nyitnak számlát, de több tulajdonos néven (Ezt nevezik **közös betétnek**). Ilyen esetben tulajdonosonként érvényesíthető a garancia felső összege. Mint korábban már említettük, a garanciát csak a betét tulajdonosa élvezheti, a számla felett csak rendelkezési jogosultsággal bíró személy nem.

Ha egy magánszemély egy hitelintézetnél saját nevében s egy gazdasági társaság nevében is elhelyez betéteket, ezekre – tulajdonosonként – külön-külön érvényes az OBA garanciája.

Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy 2015-től megszűnt az ún. közösségi betétek (pl. társasházi betét, lakásszövetkezetek betétje) esetében az a lehetőség, hogy a közösséget alkotó betétesek száma szerint többszöröződött a kártalanítási összeg. Azóta tehát – a közösség tagjainak számától függetlenül – **például egy társasház esetében is csak 100 000 euróig terjed a garancia.**

Az OBA a Felügyeletnek az adott bank tevékenységi engedélyét visszavonó határozatának közlését, vagy a bank felszámolásának közzétételét követően azonnal megkezdi a kártalanítást. A kártalanítási összeg kifizetésére 2019-től – a korábbi 20 munkanap helyett – alapesetben 15 munkanap áll rendelkezésre. Ettől hosszabb időtartam is előfordulhat néhány rendkívüli esetben (pl. ha a betét jogvita tárgyát képezi, vagy a magasabb kártalanítási összeghatár alá tartozik a betét). A már korábbiakban említett Európai Unió irányelv szerint a kártalanításra rendelkezésre álló időnek 2024-ig fokozatosan 7 napra kell rövidülnie. Amennyiben a 2023. december 31-én záruló átmeneti időszakban a betétbiztosítási rendszer nem képes a 7 napos határidőn belüli kártalanításra, a betétes kérésére előzetesen kifizethető egy **sürgősségi összeg**. Ez az elvárás a hazai joganyagba már beépítésre is került. A „Hitelintézeti törvény” értelmében ugyanis, ha az OBA nem bocsátja rendelkezésre a kártalanítást a betétesek részére hét munkanapon belül, akkor a természetes személy betétes írásban kérelmet nyújthat be az OBA-hoz a betét sürgős kifizetése érdekében. Az OBA a hitelintézet által rendelkezésre bocsátott betétnyilvántartásban szereplő betétes részére a betétnyilvántartásban szereplő betét alapján a sürgős kifizetésre vonatkozó kérelem benyújtásától számított öt munkanapon belül részki fizetést teljesít, amely azonban nem haladhatja meg a mindenkori öreg-ségi nyugdíjminimum négyszeresét. Természetesen a sürgős kártalanítás keretében kifizetett összeg a teljes kártalanítás összegét csökkenti (Hpt.).

Egyéb esetekben a kártalanítás kifizetéséhez a betétesnek nem kell kérelmet benyújtania.

A kártalanítás feltételeit, illetve a kártalanítás lebonyolításával kapcsolatos információkat az OBA legalább két országos napilapban, illetve a saját honlapján, valamint a kártalanítással érintett hitelintézet honlapján is közzéteszi.

A kártalanítási eljárásban minden kártalanításra jogosult betétes személyre szóló „Elszámolási bizonylatot” kap, amelyen betétenként részletezve vannak feltüntetve a kártalanítás összegei. A kártalanítási összeget a betétes többféle módon kaphatja meg: banki úton (átutalással, banki készpénzfelvétellel, OBA betétbiztosítási kártyával), vagy postai átutalással.

Kisebb összegek esetén (jellemzően 100 000 forint alatt) készpénzben, postai kézbesítő útján történik a kártalanítás, e fölött postai kifizetési utalvánnyal, illetve ún. OBA kártyával történik a kártalanítás. A kártya kizárólag a kártalanítás összegének felvételére alkalmas, vásárlásra nem. A betétes postai úton kapja meg előbb a kártya használatához szükséges PIN-kódot, majd a kártyát tartalmazó levelet, végül tértivevényes levélben a kifizetési elszámolást. A kártyával fel lehet venni az összeget az OTP Bank bankjegykiadó automatáinál (a napi limit figyelembevételével), vagy egyösszegben az OTP fiókjaiban és a postahivatalokban.

Nagyobb (jellemzően 5 millió forint feletti) kártérítési összeg esetén az OBA által küldött levélben megnevezett hitelintézeti fiókban rendelkezhetnek az ügyfelek kártalanítási összegéről – ez lehet betétlekötés, átutalás vagy készpénzfelvétel. Az OBA a kártalanítás összegéről és módjáról a lakcímkre küldendő személyre szóló levélben tájékoztatja az ügyfeleket. A kifizetési módokról az OBA minden esetben „Hirdetményben” tájékoztatja az ügyfeleket (OBA Iránytű a betétbiztosításhoz).

Az Alappal szembeni követelés mindaddig igényelhető, amíg az eredeti követelés a hitelintézettel szemben érvényesíthető lett volna.

18.3. A BEVA működésének jellemzői

Mint korábban említettük, részvényekre, befektetési jegyekre, vállalati kötvényekre nem terjed ki az OBA garanciája. Azokat az OBA-hoz hasonlóan működő – 1997-ben életre hívott – **Befektető-védelmi Alap (BEVA)** garantálja.

A Befektető-védelmi Alapnak jelenleg tagja valamennyi befektetési vállalkozás és befektetési szolgáltatási tevékenységet végző hitelintézet, valamint portfóliókezelést végző befektetési-alapkezelő. A Befektető-védelmi Alapot 9 tagú igazgatóság irányítja. Önálló munkaszervezettel nem rendelkezik, az operatív feladatokat az OBA elkülönült munkaszervezete látja el az OBA ügyvezető igazgatóhelyettesének irányítása mellett.

A Befektető-védelmi Alap tagjai – az OBA tagjaihoz hasonlóan – a csatlakozáskor csatlakozási díjat, majd naptári évente éves díjat fizetnek az Alapnak. Meghatározott esetekben a BEVA igazgatósága rendkívüli befizetést is elrendelhet.

Az éves díj alapja a tárgyévet megelőző naptári évben az Alap kártalanítási kötelezettsége alá tartozó befektetők tulajdonát képező, az Alap tagjának kezelésében lévő pénz és értékpapír átlagos állománya.

Az Alap a vagyont a vagyonkezelőjén – az Államadósság Kezelő Központon – keresztül fektetheti be, kizárólag állampapírokba. Ha az Alap vagyona nem lenne elegendő a kártalanítási kötelezettségének teljesítéséhez, úgy – szintén az OBA-hoz hasonlóan – hitelt vehet fel, illetve kötvényeket bocsáthat ki általános állami kezességvállalás mellett.

Fontos hangsúlyozni, hogy **a befektető védelem által nyújtott biztosítás nem terjed ki a befektetés esetleges értékvesztésére**. A BEVA tehát olyan károk után, mint például a részvények árfolyamvesztesége, kötvénykibocsátók csődje, nem fizet kártalanítást.

Ez az intézmény azokat a károkat hivatott mérsékelni, amelyek a befektetőket amiatt érhetik, hogy a BEVA tagjánál értékpapírt vagy pénzt helyeztek el, s az nem képes kiadni (kifizetni) jogos követelésüket.

A két biztosítás (OBA és BEVA) közötti egyik legfontosabb különbség, hogy amíg a betétbiztosítás a hitelintézetnél elhelyezett összeget védi, addig a befektető védelem nem a befektetett pénzre vonatkozik. ***A BEVA a szolgáltató jogellenes eljárása ellen nyújt védelmet a letétben lévő vagyon (értékpapír, pénz) biztosításán keresztül.***

A BEVA kártalanítási kötelezettségét a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény szabályozza.

Az Alap kártalanítási kötelezettsége akkor következik be, ha a Felügyelet (MNB) az Alap tagjával szemben felszámolási eljárást kezdeményez, vagy a bíróság az Alap tagjának a felszámolását rendeli el.

A BEVA kártalanítására azok a befektetők számíthatnak, akik a BEVA tagjával a biztosított befektetési szolgáltatási tevékenységek, illetve kiegészítő szolgáltatások valamelyikére érvényes szerződést kötöttek, és a szerződés alapján

a befektetési szolgáltató birtokába került, és a nevükön nyilvántartott vagyont (értékpapír, pénz) a befektetési szolgáltató nem tudja kiadni számukra.

A Tartós Befektetési Számlán (TBSZ) és a Nyugdíj-előtakarékossági Számlán (NYESZ) elhelyezett letétekre szintén vonatkozik a BEVA kártalanítása.

A BEVA biztosítás hatálya alól a jogszabály kizárja a jogi személyek bizonyos körét (pl. az állam, a költségvetési szerv, az elkülönített állami pénzalap, az MNB, befektetési vállalkozás, tőzsdetag, a Hpt.-ben meghatározott pénzügyi intézmények, a helyi önkormányzatok és a magánszemélyek közül az érintett tag vezető állású munkavállalói és ezek közeli hozzátartozói, valamint az Alap könyvvizsgálója (2001. évi CXX. törvény).

A kártalanítási összeget a BEVA a felszámolás alatt lévő tag nyilvántartásának adatai, illetve a **befektető szerződéssel alátámasztott követelése alapján** állapítja meg. A BEVA tagjánál fennálló, befektetési szolgáltatási tevékenységből származó valamennyi követelést össze kell adni.

A kártalanítást a befektetőnek kell igényelnie a BEVA-tól az erre szolgáló nyomtatványon. (Az OBA esetében nincs szükség a kártalanítás igénylésére.) A kérelmet a BEVA által rendszeresített formanyomtatványon kell benyújtani, és ehhez mellékelni kell a követelés alapjául szolgáló szerződést. A nyomtatvány beszerzési helyéről a BEVA által kibocsátott kártalanítási hirdetményből lehet tájékozódni. A kérelem előterjesztésére a befektetőnek a BEVA közleményében meghatározott naptól számított egy év áll rendelkezésére².

A befektető védelem esetén is 100 ezer euró a kártalanítás értékhatára, azonban a BEVA kártalanítási önrészt is alkalmaz (1 millió forintig 100 százalékos, a fölött pedig 90 százalékos a kifizetés). A BEVA – ha rendelkezésre áll a BEVA-tag által vezetett nyilvántartás – a kártalanítási kérelem benyújtásától számított kilencven napon belül köteles elbírálni azt, és az elbírálástól számított kilencven napon belül fizeti ki a kártalanítási összeget.

A BEVA a kártalanítást forintban nyújtja. Amennyiben a kártalanítás hiányzó értékpapír után jár, a kártalanítás összegének kiszámítása a felszámolás kezdő időpontját megelőző 180 nap átlagárfolyama alapján történik. Tőzsdei, vagy tőzsdén kívüli árfolyam hiányában a kártalanítás alapjául szolgáló árat a BEVA igazgatósága állapítja meg, s ehhez a tevékenységhez akár szakértőt is igénybe vehet.

2 www.bva.hu

Devizában fennálló követelés esetén a BEVA a kártalanítás forint összegét az érintett tag felszámolásának kezdő napján érvényes MNB devizaárfolyam alapján számolja ki. A 100 ezer euró összeghatár meghatározása szintén a felszámolás kezdő napján érvényes MNB devizaárfolyam alapján történik.

A kártalanítás során esetlegesen meg nem térült követeléseket, a felszámolási eljárás során lehet érvényesíteni. A felszámolási vagyomból az ügyfelek a többi hitelezőt megelőzően részesednek.

A BEVA bizonyos esetekben nem fizet kártalanítást. Ezek közé tartozik például – ahogy korábban már említettük – amikor a követelés alapja a befektetés értékvesztése, vagy ha a befektető nem rendelkezik biztosított szerződéssel.

A BEVA által nyújtott biztosítás nem terjed ki az olyan ügyletből eredő követelésre sem, amely esetében a bíróság jogerős határozata megállapította, hogy a befektetés forrása bűncselekményből származott, és az olyan ügyletekből eredő pénzkövetelésre sem, amely nem euróban, vagy az Európai Unió, illetve az OECD tagállamának törvényes fizetőeszközében áll fenn.

Kizárólag méltányossági alapon sem fizethet a BEVA kártalanítást.

A BEVA gazdálkodását is az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

2016 februárjától lehetőség van arra, hogy a befektetési szolgáltatók által nyilvántartott értékpapírokat és összegeket az MNB nyilvántartásából is le lehessen kérdezni. Ez azért fontos, mert a befektetési szolgáltatónak az ügyfelei számára megküldött, vagy online felületen elérhető nyilvántartásában és az MNB-nél nyilvántartott – személyes adatokat nem tartalmazó – ügyfélszámla-egyenlegében szereplő összegeknek és értékpapírkészleteknek meg kell egyezniük.

18.4. Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja

A szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról szóló, 2013-ban elfogadott törvény (2013. évi CXXXV. törvény) értelmében létrejövő takarékszövetkezeti integráció két központi szerve a központi banki funkciókat ellátó Takarékbank, a másik az újonnan létrejövő integrációs szervezet (Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete – SZHISZ). Utóbbi – többek között – közös intézményvédelmi szervezetként működik (magába integrálja a korábban működő intézményvédelmi alapokat: OTIVA, TAKIVA, REPIVA, HBA).

Az integráció eredményeképpen létrejött a Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja. Az Alap tagjai **Garanciaközösséget** alkotnak abból a célból, hogy ügyfeleik, betéteseik számára még nagyobb biztonságot tudjanak nyújtani.

A Garanciaközösség tagjai a Magyarországon működő szövetkezeti hitelintézetek (takarékszövetkezetek, részvénytársasági formában – bankként – működő szövetkezeti hitelintézetek, hitelszövetkezetek), a takarékszövetkezetek intézményvédelmi szerve, a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete, valamint a Takarékbank Zrt.³

Az Alap feltöltése 2014-ben kezdődött, a tagok minden évben meghatározott összeget fizetnek be az Alapba. Meghatározott esetekben rendkívüli befizetés is elrendelhető. Az önálló jogi személynek minősülő Alap pénzeszközei nem vonhatók el, az Alap adófizetésre nem kötelezett.

A Garanciaközösség lényege úgy foglалható össze, hogy a közösség tagjai **kölcsönösen (egyetemlegesen) felelnek egymás kötelezettségeiért**, azaz bármely takarékbán elhelyezett betét, vagy egyéb kötelezettség visszafizetéséért.

Az Alapban összegyűlt pénzüsszeg kizárólag az egyetemlegesség alapján érvényesített követelések kiegyenlítésére használható fel. A Garanciaközösség létrejött a takarékokban betétet elhelyező ügyfelek számára kivételes betétvédelmet biztosít.

Ez abban nyilvánul meg, hogy a szövetkezeti hitelintézeteknél betétet elhelyező ügyfeleket az OBA védelmén kívül, azon túlmenően a takarékok Tőkefedezeti Alapja is védi.

Ennek alapján a védelem kiterjed az OBA által már nem védett (100 000 eurós összeghatár feletti) betétösszegekre, valamint azon befektetők (önkormányzatok, az állam) betéteire is, amelyek kívül esnek az OBA betétvédelmi hatókörén. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szövetkezeti hitelintézetek ügyfeleinek betétei – összeghatártól függetlenül – teljes mértékű védelmet élveznek a Tőkefedezeti Alap jóvoltából.⁴

Ezen túlmenően a szövetkezeti hitelintézeti integráció tagjai által vezetett értékpapírokért (állampapír, befektetési jegy stb.) a Garanciaközösség tagjai szintén teljes vagyonukkal állnak helyt. A garancia kiterjed a BEVA által fedezett

³ www.szhisz.hu

⁴ www.szhisz.hu

100 000 eurós összeghatár feletti értékpapír állományokra is. Az egyetemleges kötelezettségvállalás kiterjed a szövetkezeti hitelintézetek által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (kötvények, jelzáloglevelek) tőkéjének és kamatának visszafizetésére is, szintén összeghatár nélkül. Természetesen a védelem nem vonatkozik az értékpapír árfolyamára, valamint a kibocsájtójára.

A betét- és befektető védelemre a Garanciaközösség tagjainak teljes tőkéje és likviditása felhasználható.

18.5. Önkéntes Betétbiztosítási Alapok

A hitelintézetekről szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény lehetővé teszi, hogy a hitelintézetek önkéntes betétbiztosítási, illetve intézményvédő alapot (önkéntes alapok) hozzanak létre. Az önkéntes alapok önálló jogi személyiségnek minősülnek, legfőbb döntéshozó szervük a közgyűlés, amely a tagok összességéből tevődik össze. Az önkéntes alap pénzeszközei nem vonhatók el, és a létesítő okiratban meghatározott céltól eltérő célra nem használhatók fel. Az önkéntes alapból kilépés esetén kifizetés nem teljesíthető.

Az önkéntes alapnak – a házipénztárt, a pénzforgalmi számlán tartott likviditási tartalékot, valamint a kifizetések lebonyolítására vagy más, az önkéntes alap működéséhez szükséges célra hitelintézethez átutalt összeget kivéve – a pénzeszközöket állampapírban kell tartania.

Az intézményvédelmi alap a létesítő okiratában megfogalmazott feladatai ellátása érdekében jogosult – tagintézettel, illetve annak tulajdonosával kötött támogatási szerződés keretében – a tagintézet részére a következő szolgáltatásokat nyújtani:

- kezességvállalás,
- tőkejuttatás nyújtása,
- kölcsön folyósítása.

Az önkéntes betétbiztosítási alap forrásait felhasználó hitelintézetek a pénzeszközök visszafizetéséig kamatként legalább a jegybanki alapkamatot kötelesek téríteni. Ha esetleg közben kilépnének a betétbiztosítási alapból, ez természetesen az alappal szembeni visszafizetési kötelezettségüket nem érinti. Az önkéntes alap a kifizetés elkerülése érdekében tervezett intézkedéseiről mindig köteles tájékoztatni a Felügyeletet.

18.6. Irodalomjegyzék

2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról.

2013. évi CCXXXVII. törvény a Hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.

2013. évi CXXXV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról.

Az Európai Parlament és a Tanács 2014/49/EU irányelve (2014. április 16.) a betétbiztosítási rendszerekről.

Bakó Beáta (2016): Az EU megvédené a bankbetéteinket, a németek nem kérnek belőle. Interjú Tóth Istvánnal az OBA kommunikációs vezetőjével. Mandiner, 2016. január 15. https://mandiner.hu/cikk/20160115_az_eu_megvedene_a_bankbeteteinket_a_nemetek_nem_kernek_belole

Baranyi Aranka – Széles Zsuzsanna (2010): Egy hitelintézet kockázatvállalása és a bázeli szabályozás korlátai. *Pénzügyi Szemle* 55. évf. 1. szám pp. 168-179.

Kovács Levente (2018): A betétbiztosítás szerepe a bizalmi kapcsolatok fejlődésében. *Gazdaság és Pénzügy OBA különszám* pp. 8-15.

Kenesey Zsófia (2015): A rendszerkockázati szinten fontos bankok térnyerése a bankszektorban. In: Székely Cs. – Kulcsár L. (szerk.: Strukturális kihívások – reálgazdasági ciklusok: Innovatív lehetőségek a valós és virtuális világokban. nemzetközi Tudományos Konferencia, tanulmánykötet. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron. pp. 131-140.

Kenesey Zsófia – Pataki László – Belovecz Mária – Halmosi Tímea (2017): Az Országos Betétbiztosítási Alap kártalanítási tevékenységének értékelő elemzése. In: Lehota J. (szerk.): Életem a felsőoktatásban: Dr. Molnár József 70 éves. Szent István egyetem Kiadó, Gödöllő, pp. 186-197.

Széles Zsuzsanna – Baranyi Aranka (2016): A bázeli tőkeszabályozás változása az Európai Unióban. In: Kulcsár L. – Resperger R. (szerk.) Európa: gazdaság és Kultúra. Nemzetközi Tudományos Konferencia tanulmánykötet. Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron. pp.1026-1045.

Tóth József (2015): Az európai betétbiztosítási és bankszanálási rendszerek jellemzői és azok finanszírozása. *Közgazdasági Szemle*, LXII. évf., 2015. július–augusztus pp. 767–785.

<https://bva.hu/hu/befekteto-vedelem/altalanos-informaciok/>

www.consilium.europa.eu/hu/policies/banking-union/single-rulebook/deposit-guarantee-schemes/

https://ec.europa.eu/hungary/eu60/23_hu

https://www.oba.hu/images/stories/downloads/iranytu/oba_iranytu_hu_20181219.pdf (OBA Iránytű a betétbiztosításhoz)

www.szhisz.hu

<https://szhisz.hu/tokefedezeti-kozos-alap/az-alaprol/>